

NECROLOGICA

MARIA ANGELS VAYREDA I TRULLOL

Se m'ha encomanat que fes la necrològica de la meva germana M.ª Angels, i ho faig com un deure que m'és molt grat de complir, segura que, apart l'objectivitat que ha de donar suport a aquesta aproximació a la seva personalitat humana i literària, el lector sabrà comprendre que per a parlar-li de la part humana de M.ª Angels Vayreda i Trullol, sóc potser —pel fet de ser germana seva—, la persona més indicada per aconseguir que la relació s'ajusti a la més estricta realitat.

M.ª Angels Vayreda i Trullol, la poetessa i novel·lista empordanesa que morí a Figueres el dia 25 de maig del 1977, havia nascut al poble de Lledó, el 18 de juliol de l'any 1910.

Pel fet de passar la infantesa en un poble rural, va estar en contacte molt directe amb la vida del camp, i tan aviat enfilava un corriol per anar a buscar espàrvuls, com sabia a quin olivet havia de dirigir-se per ajudar a les collidores d'olives, o en quina horta hi havia el millors préssecs i en quina font s'omplia més de pressa el càntir. I més d'una vegada solia acompanyar al pare quan anava a reclamar tords, com tan fidelment descriu en la seva novella "Encara no sé com sóc". Sí, el contacte que ja des de petita va tenir amb la naturalesa, va habitar la seva retina a la plàstica que tan sovint l'enriqueix: el volum de les muntanyes, la turgència dels arbres, la vivesa dels colors, o la intensitat de la llum sempre tan variable i canviant.

Tot això, unit al fet que des de petita hagués sentit recitar versos al nostre avi Trullol, prototipus del poeta del segle passat, va fer que sentís l'impuls de fer lligar les paraules i que donés sortida a la ingenuïtat de les primeres rimes. Per això, ja adolescent, despuntà en el conreu de la poesia, que mai més havia d'abandonar i a través de la qual manifesta el seu amor a la terra i a la llengua que l'enalteix.

L'hora d'estudiar anà a Barcelona on seguí uns quants cursos en un col·legi de Religioses, i això va permetre-li conèixer un altre ambient que contrastava molt amb el que havia viscut fins aleshores.

Acabada la seva formació cultural i de retorn a Figueres, entre ramblejar i ballar sardanes, s'inicià el seu festeig. Als vint anys es casava amb el farmacèutic Joan Xirau i Palau. Fou després del naixement de la seva segona filla, quan esclatà la guerra civil del 1936, a conseqüència de la qual hagué de sofrir les penalitats de l'exili. Passà llargs anys a Mèxic on, animosa com era, i potser per apaivagar l'enyorament que sentia, continuà escrivint poemes i contes, alguns d'ells publicats en "La nostra Revista" dirigida per Evelí Artís. Justament fou a Mèxic on començà a escriure la novella "Encara no sé com sóc", que li faria guanyar l'any 1971 —després d'haver estat editada pel Club dels Novellistes—, el Premi Fastenrath, en els Jocs Florals de Barcelona.

De retorn de Mèxic, molt jove encara, després d'haver vençut personalment una sèrie d'obstacles i contingències adverses, s'establí a Figueres amb els seus. Així que havia acabat de complir amb les obligacions habituals d'una dona casada, sempre trobava temps per a escriure poemes, teatre i novella a fi de donar sortida al seu afany creador. Fruit d'aquests anhels fou la publicació l'any 1964, del poema —també gestat a Mèxic— en tretze cants i un epíleg: "El testament d'Amèlia", basat en la cançó popular del mateix nom que fou molt comentat i ben acollit per la crítica d'ací i de fora d'ací.

Premiada en anys successius en els Jocs Florals de Perpinyà, li fou atorgat per l'Acadèmia Rossellonesa de la Ginesta d'Or, el títol de Mestre en Gai Saber.

L'any 1961, M.ª Angels Vayreda va rebre un cop brutal, amb la mort, en plena joventut de la seva filla Adela. Tot i que havia de sobreviure-la setze anys ja no va ser mai més aquella dona alegre, plena de lluminositat interior i d'una vitalitat encomanadissa. D'aleshores ençà la seva obra es convertí en elegíaca, car estrofa darrera estrofa, pàgina darrera pàgina, les veus del dolor rebrollaven en el clos d'una mateixa tristesa. El llibre de poemes "La boira als ulls", n'és la mostra més evident.

L'amor a la naturalesa i als llibres l'ajudaren a sobreviure, a continuar al servei dels que restaven: el marit, la filla, el nét...

L'anar a fora —n'he estat testimoni moltes vegades— fos al mar o a la muntanya, la rejuenien, li feia oblidar ni que fos per unes hores, l'ombra de la mort, de l'enyorament que la punyia. Escoltar les onades batent contra les roques, la remor dels brancs d'una fageda, o la veu de la font que s'engruna entre les alzines del seu mas d'Avinyonet, li donava vida, la incorporava al món de les coses estables, reconfortants.

El 1975, amb motiu de l'Any Internacional de la Dona, va publicar-se el llibre "Les tres branques", antologia de poesia femenina, on l'obra poètica de la M.ª Angels hi és representada.

El 6 de juliol d'aquell mateix any va ser homenatjada per les poetesses catalanes en el venerable marc de Sant Pere de Roda. En un dels murs exteriors del Mas Ventós, tan proper al Monestir, va ser-hi col·locat un plafó de ceràmica amb un dels seus més personals poemes, "Els verds de l'Empordà", els mateixos verds que des del Mas Ventós el visitant pot distingir només de contemplar la immensa plana que s'estén fins el Golf de Roses. L'homenatge li fou ofert, amb paraules tan emocionades com profundes, pel degà dels nostres poetes, Jaume Maurici.

En el claustre del cenobi, es donà lectura a poemes de la M.ª Angels, així com els que diferents poetes empordanesos varen dedicar-li en l'avinentsa de tan emotiu homenatge, la cloenda del qual fou a la tarda en la plaça del monestir amb una ballada de sardanes interpretades per la Cobla Figueres.

La seva mort, arribada de sobte, ha deixat un buit no solament entre els que l'estimàvem, sinó en les Lletres Empordaneses, perquè M.ª Angels Vayreda havia sabut descriure l'Empordà amb una naturalitat i fluïdesa que plomes més autoritzades que la meva han cuidat de destacar.

Figueres, ha volgut recordar-la donant el seu nom a un carrer de la ciutat, un carrer que ella sovintejava car hi havia estat ubicada la casa dels pares.

Entre les seves obres pòstumes, cal ressenyar el llibre recentment publicat "La boira als ulls", amb pròleg de Marià Manent i la novella "Els defraudats", que estava refent i corregint ben poc abans de morir, la qual, presentada per la seva filla als "VI Premis Literaris Ciutat de Figueres", en la celebració dels quals la Societat Coral Erato homenatjà la seva memòria, va obtenir el premi de novella "Josep Pous i Pagès".

Entre l'obra inèdita, a més d'alguns reculls de poesia, hi ha un llarg poema titulat "Iris i l'Amor", així com vàries obres de teatre, contes i novel·les.

En el seu poema "Un glop de fum", que es troba en els pàgines del llibre "La boira als ulls", diu:

"Se'n va endur la mort
al pas d'un moment
silenciosament
el cor".

Semblava que en escriure aquesta estrofa hagués presentit la pròpia mort. Sí, silenciosament, en una matinada de primavera incipient, la mort va interrompre per sempre més aquell procés vital tan masegat per les emocions i els enyoraments, i la seva naturalesa forta però molt treballada, hagué de sucumbir quan tot just la vellesa s'iniciava.

L'obra que ens ha llegat és la que dóna mesura de la seva personalitat literària, la que farà present el seu record en la ciutat on va viure i morir, projectant-la enllà de les terres catalanes com una expressió més —però molt genuïna— de l'Empordà que la va veure néixer.

Montserrat Vayreda i Trullol

18 - abril - 1978